

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند بجان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه‌آزمایی جایگاه دانشگاه در اعتدای فرهنگ و تمدن بشری، مادانجویان و اعضاء هیات علمی و احدی دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می‌گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت‌های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل برانت: التزام به برانت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه‌ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه‌های غیر علمی می‌آیند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب‌داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم با حرمت با انجام تحقیقات و رعایت جانب‌تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران، پژوهش‌میکان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان‌ها و کشور و کلیه افراد و نهاد‌های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت‌جویی: تلاش در راستای بی‌جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان‌سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: جغرافیای سیاسی

عنوان:

بررسی ژئوپلیتیکی نقش سیاسی، دفاعی حزب الله در ساختار سیاسی لبنان

استاد راهنما:

دکتر محمد اخباری

استاد مشاور:

دکتر زهرا پیشگاهی فرد

پژوهشگر:

نصیحت گو محمد ناصح

بهار ۱۳۹۱

تقدیم به :

به روح امام و شهیدان

خاصه شهدای

حزب الله لبنان سید

عباس موسوی ، حاج

عماد مغنیه ، سید هادی

نصر الله و شهید اسماعیل

ناصر

و تقديم به مادر و پدرم
و همسر عزیزم

کسی که راهی را با عشق می‌پیماید،
هرگز راه را تنها نپیموده است

منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قرب است و
به شکر اندرش مزید نعمت، هر نفسش که برآید ممد
حیات است و چون فرو رود مفرح ذات یگانه ایزد
مهربان را سپاسگزارم فرصت آموختن الفبای علم و
انسانیت را برای ما فراهم نمود که در سایه لطف آن
یگانه بزرگوار و صاحبان حقش این موهبت گرانقدر
نصیب ما شد.

این دستنوشته برگه سبزی است پیشکش و ناچیز
که به دیده منت تقدیم به استاد راهنما جناب آقای
دکتر اخباری و استاد مشاور سرکار خانم
دکترزهره پیشگاهی فرد و با نگاه و کلام
دلسوزانه و متعهدانه‌شان راه و رسم انسانیت و علم
را به ما آموخت که ایشان در شمار اساتیدی است
که مرا به مسئولیت خطیر علمی و راه دشواری که
در پیش رو داشتم واقف و آشنا نمود. امید است که
بتوان قدردانی و سپاسگزاری تمامی اساتید خود را
از الفبای کودکانی تا بی‌نهایت علمی خود باشد و آن

ایزد یگانه مددکار و راهنمای این دانش‌آموخته نوپا
در این راه بزرگ باشد.

تعهد نامه اصالت پایان نامه دکتری

اینجانب محمد ناصح نصیحت گو دانش آموخته کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۸۰۸۳۸۰۳۹۰۰ در رشته جغرافیای سیاسی در تاریخ ۹۱/۱/۳۰ از پایان نامه خود تحت عنوان « بررسی ژئوپلیتیکی نقش سیاسی _ دفاعی حزب الله در ساختار سیاسی لبنان » با کسب نمره ۱۷ و درجه ساجوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: محمد ناصح نصیحت گو

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۱/۱/۳۰

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای محمد ناصح نصیحت گو از
پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۷ بحروف کفزه و با
درجه بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

صفحه	عنوان
۱	مقدمه .....
	۱- فصل اول: طرح تحقیق
۴	۱-۱- ضرورت تحقیق .....
۴	۱-۲- اهداف تحقیق .....
۴	۱-۳- بیان مسئله .....
۵	۱-۴- سوالات تحقیق .....
۵	۱-۵- فرضیه‌ها .....
۵	۱-۶- روش تحقیق .....
۵	۱-۷- قلمرو تحقیق .....
۶	۱-۸- پیشینه تحقیق .....
۶	۱-۹- تعریف واژگان کلیدی .....
۶	۱-۹-۱- ژئوپلتیک .....
۷	۱-۹-۲- جنبش حزب ا .....
۹	۱-۹-۳- لبنان .....
	۲- فصل دوم: مبانی تئوری و نظری
۱۱	مقدمه .....
۱۲	۲-۱- سیر تحول ژئوپلتیک .....
۱۵	۲-۱-۱- ژئوپلتیک کلاسیک .....
۱۷	۲-۱-۲- ژئوپلتیک مدرن یا ایدئولوژیک .....
۱۸	۲-۱-۲-۱- ویژگی‌های ژئوپلتیک مدرن .....
۱۹	۲-۱-۲-۲- ژئوپلتیک پست مدرن (پسانوگرایی) .....

۲۰	۴-۱-۲ احزاب و کارکرد آنها
۲۰	۴-۱-۲-۱ تعریف حزب
۲۲	۴-۱-۲-۲ کارکردهای اصلی حزب
۲۳	۴-۱-۲-۳ احزاب، نیازها و خواسته ها
۲۳	۴-۱-۲-۴ احزاب و ایفای نقش تعاملی بین حکومت و جامعه مدنی
۲۴	۴-۱-۲-۵ احزاب، تربیت و رشد کادر ها
۲۴	۴-۱-۲-۶ احزاب، عرضه هویت جمعی

۳- فصل سوم: تاریخچه لبنان، بافت سیاسی - اجتماعی

۲۸	مقدمه
۲۸	۳-۱- شاخصه های جغرافیایی
۲۸	۳-۱-۱ موقعیت جغرافیایی
۲۹	۳-۱-۲ عوارض طبیعی
۳۰	۳-۱-۳ خصوصیات نواحی ساحلی لبنان
۳۲	۳-۱-۴ پایتخت لبنان
۳۲	۳-۱-۵ بنادر مهم لبنان
۳۲	۳-۱-۶ شهرهای مهم لبنان
۳۳	۳-۱-۷ رودهای مهم لبنان
۳۳	۳-۲ اهمیت ژئوپلتیکی و استراتژیکی کشور لبنان
۳۵	۳-۳ جغرافیا و ساختار انسانی کشور لبنان
۳۵	۳-۳-۱ جمعیت و ترکیب پراکندگی آن
۳۸	۳-۳-۲ رشد جمعیت و ترکیب سنی
۳۸	۳-۳-۳ مهاجرت
۴۰	۳-۳-۴ سابقه تاریخی تشکیل جمعیت

۴۰	..... ۳-۳-۵ اقوام و نژادها
۴۱	..... ۳-۴ تاریخچه ادیان و مذاهب
۴۳	..... ۳-۴-۱ شیعیان لبنان
۴۷	..... ۳-۴-۲ سنی های لبنان
۵۰	..... ۳-۴-۳ دروزیان لبنان
۵۱	..... ۳-۴-۴ اسماعیلیان لبنان
۵۱	..... ۳-۴-۵ علویان لبنان
۵۲	..... ۳-۴-۶ مسیحیان لبنان
۵۴	..... ۳-۴-۷ سیاست مذهبی حکومت
۵۴	..... ۳-۴-۸ روابط ادیان و مذاهب حکومتی
۵۵	..... ۳-۴-۹ تشکیلات مذهبی
۵۷	..... ۳-۵ تشکیلات حکومتی
۵۷	..... ۳-۵-۱ قوه مجریه
۵۹	..... ۳-۵-۲ قوه مقننه
۶۱	..... ۳-۵-۳ قوه قضائیه
۶۳	..... ۳-۶ احزاب و گروهها
۶۴	..... ۳-۶-۱ مجمع نیروهای مردمی در لبنان
۶۴	..... ۳-۶-۲ نیروهای ناصری در لبنان
۶۵	..... ۳-۶-۳ جبهه احزاب و نیروهای قومی ملی در لبنان
۵۴	..... ۳-۶-۴ احزاب و گروههای مسیحی
۶۶	..... ۳-۶-۵ احزاب و گروههای اسلامی
۷۰	..... ۳-۶-۶ احزاب و گروههای اقلیت
۷۰	..... ۳-۷ سیستم انتخاباتی
۷۵	..... ۳-۸ قانون اساسی، تحولات و ویژگی آن

۷۵	..... قانون اساسی ۳-۸-۱
۷۸	..... میثاق ملی ۳-۸-۲
۷۹	..... ساختار اجتماعی ۳-۹
۸۱	..... فرهنگ و آداب و رسوم ۳-۹-۱
۸۲	..... نظام آموزشی ۳-۹-۲
۸۴	..... وضعیت زنان جامعه ۳-۹-۳
۸۶	..... اقتصاد لبنان ۳-۱۰
۸۶	..... علل عمده گرایش لبنان به اقتصاد خدماتی ۳-۱۰-۱
۸۷	..... ویژگی های اقتصاد لبنان ۳-۱۰-۲
۸۷	..... عوامل مثبت ۳-۱۰-۲-۱
۸۸	..... عوامل منفی ۳-۱۰-۲-۲
۸۹	..... سیاست اقتصادی و برنامه ریزی دولت ۳-۱۰-۳
۹۲	..... بخش های اقتصادی ۳-۱۱
۹۲	..... بخش خدمات، امور مالی و تجارت ۳-۱۱-۱
۹۲	..... خدمات ۳-۱۱-۱-۱
۹۲	..... تجارت ۳-۱۱-۲-۱
۹۳	..... امور مالی ۳-۱۱-۳-۱
۹۴	..... عوامل طبیعی ۳-۱۱-۲
۹۴	..... عوامل انسانی و اقتصادی ۳-۱۱-۳
۹۵	..... سیاست های کشاورزی در لبنان ۳-۱۱-۴
۹۶	..... مشکلات سیاست کشاورزی ۳-۱۱-۵
۹۶	..... عوامل متعدد بر ساختار کشاورزی لبنان بعد از سال ۱۹۸۲ ۳-۱۱-۶
۹۸	..... بخش صنعت و معدن ۳-۱۱-۷
۱۰۰	..... صنعت توریسم ۳-۱۲

- ۱۰۱-۱-۱۲-۳ بخش انرژی ۱۰۱
- ۱۰۳-۲-۱۲-۳ بودجه مالی ۱۰۳
- ۱۰۵-۳-۱۲-۳ حمل و نقل ارتباطات ۱۰۵
- ۱۰۸-۳-۱۲-۴ بازرگانی خارجی ۱۰۸
- ۱۱۰-۳-۱۲-۵- عضویت در پیمانها و سازمانهای بین المللی و منطقه ای ۱۱۰

۴- فصل چهارم: تجزیه و تحلیل موضوع پژوهش

- ۱۱۲- مقدمه ۱۱۲
- ۱۱۲-۱-۴- ژئوپلیتیک شیعه تا جنگ ۳۳ روزه ۱۱۲
- ۱۱۳-۴-۱-۱- از آغاز تا سال ۱۹۷۸ ..... ۱۱۳
- ۱۱۳-۴-۱-۲ از سال ۱۹۷۸ تا ۱۹۸۵ ..... ۱۱۳
- ۱۱۶-۴-۱-۳-۱ تا آغاز جنگ ۱۱۶
- ۱۱۹-۲-۴ گسترش نفوذ مردمی حزب ا... در داخل و خارج ۱۱۹
- ۱۱۹-۲-۱-۴ داخلی ۱۱۹
- ۱۲۰-۲-۲ خارجی ۱۲۰
- ۱۲۱-۳-۴ حزب ا... و وحدت ملی ۱۲۱
- ۱۲۲-۴-۴ تغییر آرایش سیاسی ۱۲۲
- ۱۲۳-۵-۴ افزایش امنیت و توان بازدارندگی لبنان ۱۲۳
- ۱۲۵-۶-۴ مقاومت و فعالیت های عمومی ۱۲۵
- ۱۲۵-۶-۱-۴ مقاومت و فعالیت سیاسی ۱۲۵
- ۱۲۷-۶-۲-۴ رابطه با نیروها و فعالان سیاسی ۱۲۷
- ۱۲۹-۶-۳-۴ خدمات اجتماعی ۱۲۹

فصل پنجم

- ۱۳۲-۵-۱- شاخصه های جغرافیایی ۱۳۲

۱۳۳	.....	۲-۵-شاخصه های سیاسی
۱۳۳	.....	۳-۵- بحرانهای سیاسی
۱۳۳	.....	۴-۵- تقسیم قدرت برفرق سیاسی
۱۳۴	.....	۵-۵- بررسی فرضیات
۱۳۷	.....	۸-۵-سایبر دیپلماسی
۱۳۹	.....	۹-۵-نتیجه
۱۴۱	.....	منابع

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲- نقش دولت با کیفیت در یک اقتصاد مدرن	
جدول ۱-۳- طول خطوط مرزی ایران (کیلومتر)	
جدول ۲-۳- مشخصات برنامه های عمرانی کشور قبل از انقلاب اسلامی (۱۳۲۷-۱۳۵۷)	
جدول ۳-۳- مشخصات برنامه های توسعه کشور پس از پیروزی انقلاب اسلامی	
جدول ۱-۴- داده ها بر اساس شاخص های منتخب اقتصادی ابتدای سال ۱۳۸۷	
جدول ۲-۴- رده بندی استانها از نظر توسعه یافتگی اقتصادی، صنعتی و ضریب توسعه یافتگی آنها بر اساس شاخص های منتخب	

چکیده

تا قبل از دهه ی ۱۹۶۰ به رغم اینکه شیعیان از قدیمی ترین طوایف این کشور محسوب می شوند ، به شدت در ضعف به سر می بردند. در حالی که اقوام دیگر از حامیان قدرتمندی برخوردار بودند، شیعیان از این مهم بهره ای نداشتند. اقوام دیگر به کمک حامیان خود اهرم های مهم قدرت را در اختیار داشتند؛ در صورتی که شیعیان از کمترین قدرت سیاسی، اقتصادی و اجتماعی برخوردار نبودند. این وضعیت در حالی به شیعیان تحمیل شده بود که ایشان از قابلیت های لازم همچون جمعیت زیاد، علما و دانشمندان بزرگ و ایدئولوژی غنی اسلامی برخوردار بودند، ولی همچنان از جهت جغرافیایی در انزوا و از جهت سیاسی ضعیف باقی مانده بودند.

این دوره از اواخر دهه ی ۱۹۶۰ با ورود امام موسی صدر به صحنه ی لبنان آغاز شد و با حمله رژیم صهیونیستی به لبنان در ژوئن ۱۹۸۲ به پایان رسید. ایشان برای هویت بخشی به شیعیان لبنان دو سازمان را تأسیس کرد. هدف مشترک از تأسیس این دو سازمان ، رشد آگاهی در بین شیعیان بود. اولین تشکیلات «حرکه المحرومین» بود که فعالیت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی را سازماندهی می کرد. دومین سازمان «افواج المقاومة» یا «امل» بود که تشکیلات نظامی محسوب می شد؛ در همین راستا آموزش نظامی جوانان شیعه آغاز شد. نیروهای نظامی تحت رهبری امام موسی صدر عملیات متعددی علیه رژیم صهیونیستی انجام دادند؛ در واقع ریشه ی مقاومت اسلامی (حزب الله لبنان) به این دوره باز می گردد. اقدامات امام موسی صدر، شیعیان لبنان را به این باور رساند که می توانند نقش تأثیرگذاری قوی در حوزه های مختلف اعم از سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و... در جامعه ی لبنان ایفا کنند. این باور سرآغاز تحولات بعدی شد. لذا این تحقیق به دنبال تبیین این مطلب است که جایگاه و کارکرد حزب الله در ساختار سیاسی لبنان چیست؟ و چه رابطه ای بین مؤلفه های ژئوپولیتیکی بویژه در ساختار سیاسی، دفاعی لبنان برقرار است؟ این تحقیق بر پایه این فرضیات استوار است: در عین حالی که تحولات ژئوپولیتیکی لبنان به نوعی متأثر از غرب است، اما تأثیر حزب الله بر این تحولات خصوصاً در ساختار فرهنگی، اجتماعی و سیاسی لبنان بسیار قوی است. نتایج بدست آمده نیز حاکی از آن است که حزب الله توانسته با نفوذ در لایه های مختلف سیاسی و اجتماعی لبنان و با ایجاد تفاهم کاری با مجموعه ارتش لبنان موجبات ایجاد یک ثبات سیاسی و اجتماعی را در لایه های مختلف با توجه به موجودیت ملیت ها ایجاد نماید. کما اینکه جریان وابسته به غرب نیز همواره به عنوان یک جریان چالش برانگیز در لبنان نقش قابل توجهی را ایفا می نماید.

واژگان کلیدی: ژئوپلتیک، جنبش حزب الله، لبنان،

مقدمه

لبنان به رغم اینکه کشوری کوچک است، از موقعیت ژئوپلیتیکی بسیار مهمی برخوردار می باشد: همسایگی آن با رژیم صهیونیستی و کشور سوریه، دسترسی به دریای مدیترانه، وجود طوایف گوناگون سنی، شیعه، مسیحی، دروزی و... از جمله عناصر تاثیر گذار و قابل توجه این کشور است. جایگاه ویژه این کشور باعث شده قدرت های منطقه ای و بین المللی برای حفظ منافع خود سعی در گسترش نفوذ و حضور خود در این کشور نمایند.

تهاجم گسترده رژیم صهیونیستی در سال ۲۰۰۶ و با حمایت قدرت های غربی به ویژه امریکا و برخی از کشورهای منطقه، در همین راستا شکل گرفت. این تهاجم به طور عمده علیه شیعیان و جنبش حزب الله سامان دهی شده بود. بنابر اعتراف مقامات رژیم اسرائیل، بعد از ۳۳ روز جنگ شدید در زمین، هوا و دریا که به طور عمده علیه غیر نظامیان بود، شکست بی سابقه ای نصیب آنها شد؛ بنابراین تبیین جایگاه شیعیان بعد از این پیروزی، از اهمیت ویژه ای برخوردار است. درک این جایگاه، برای تبیین رفتار سیاسی تمام بازیگران صحنه ی لبنان امری ضروری است. به نظر می رسد جامعه ی لبنان، خاصه شیعیان این کشور به ویژه جنبش مقاومت حزب الله بر اساس شرایط ژئوپلیتیکی شیعه تغییرات لازم را در رفتار سیاسی و نظامی خود ایجاد کرده است.

برای درک دقیق شرایط موجود، لازم است شرایط حزب الله از ابتدای شکل گیری تا زمان حال به رشته ی تحلیل درآید؛ بنابراین در پژوهش حاضر به بررسی ژئوپلیتیکی نقش سیاسی _ دفاعی حزب الله در ساختار سیاسی لبنان می پردازیم. این در حالی است که حزب الله، پیش بینی می کرد که در اثر دخالت های آمریکایی و بین المللی، لبنان ملزم به اجرای سیاست هایی شود که در خدمت به اسرائیل، برضد منافع لبنان و در جهت مطالبه حذف مقاومت باشد،

با این نگاه، در صورت کسی که نماینده حزب الله در دولت باشد و همراه با سایر هم پیمانان در اعلام موضع خود در حمایت از لبنان و مقاومت آن همت کند و این مواضع را با نمایندگان نیروهای دیگر در دولت به بحث و بررسی بگذارد، نتیجه آن خواهد بود که موازنه قدرت در کابینه به اتخاذ مواضع سیاسی مناسب کمک کرده، فرصت شاسیته ای برای دفاع از مقاومت، به عنوان مقدمه ای در جهت تاثیر آن در ساختار سیاسی - دفاعی لبنان را فراهم می آورد.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- ضرورت تحقیق

وضعیت لبنان خصوصاً قبل از جنگ ۳۳ روزه را می توان به سه دوره تقسیم کرد: ۱. دوران ضعف ژئوپلیتیکی مربوط به قبل از دهه ی ۱۹۶۰ م؛ ۲. آغاز دوران ژئوپلیتیکی که با فعالیت امام موسی صدر آغاز شد؛ ۳. آغاز گسترش قلمرو ژئوپلیتیکی که با مقاومت غیر رسمی حزب الله در مقابل متجاوزان صهیونیستی در ۱۹۸۲ آغاز شد و با اقدامات رسمی نظامی تحت عنوان مقاومت اسلامی و مشارکت فعال سیاسی در انتخابات مجلس و شوراها ی شهر و روستا تداوم یافت.

تفاوت اصلی، دوره بعد از گسترش و تثبیت وزن و قلمرو ژئوپلیتیکی شیعه در لبنان است؛ به طوری که تصمیم سازی در لبنان بدون توجه به خواست و اراده ی شیعیان امکان پذیر نمی باشد. در سطح بین المللی بسیاری از دولت ها و ملت ها اقدامات نظامی و سیاسی حزب الله را مشروع قلمداد کرده ، مورد حمایت قرار داده اند؛ در همین راستا سید حسن نصرالله به عنوان محبوب ترین چهره ی سیاسی جهان عرب مطرح شده است.

۱-۲- اهداف تحقیق

این تحقیق در پی آن است تا:

- ۱- جایگاه ژئوپلیتیکی حزب الله در لبنان را بررسی کند.
- ۲- جایگاه حزب الله در ساختار سیاسی و دفاعی لبنان را مورد مطالعه قرار دهد..

۱-۳- بیان مسئله

وقوع برخی از تحولات شگرف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در لبنان، طی سالهای اخیر موجب توجه مجدد قدرتهای جهانی به نقاط استراتژیک و جایگاه ژئوپلیتیکی لبنان شده است. رشد جنبش های مذهبی، بیداری اسلامی، و ... ، کاوشی دوباره در ساختار ژئوپلیتیکی آن را ضروری می نماید. اکنون حزب الله یکی از مهمترین جنبش های مردمی است که می تواند نقش بسیار تعیین کننده ای را در مناسبات سیاسی، دفاعی و حتی فرهنگی و اجتماعی در منطقه ایفا نماید. شاید ایدئولوژی اسلامی حاکم بر حزب الله در تعیین مسیر تحولات ژئوپلیتیکی آن، نظیر ایجاد همگرایی یا واگرایی میان دولتهای منطقه، حضور و دخالت ابرقدرتها و... نقش آفرین باشد.

۱-۴- سوالات تحقیق

سوالاتی که این تحقیق در جستجوی یافتن پاسخ برای آنها خواهد بود عبارتند از:

- ۱- چه ارتباطی بین ژئوپولیتیک منطقه و حزب الله لبنان وجود دارد؟
- ۲- حزب الله چه تأثیری در ساختار سیاسی و دفاعی لبنان دارد؟

۱-۵- فرضیات

با توجه به سوالات و اهداف مطرح شده برای تحقیق، فرضیات ذیل مدنظر می باشد:

۱. تحولات ژئوپولیتیک لبنان می تواند متاثر از موضع گیری های حزب الله باشد.
۲. ساختار سیاسی و دفاعی لبنان متاثر از ارتباط و موضع گیری حزب الله با ارتش و دولت است.